

De 'kerbuurlamp'

Aan een fiets heeft men tegenwoordig een dynamo en een elektrische lamp om voor enige hulp bij het fietsen bij nacht en ontij te zorgen. Al raakt zelfs deze dynamo stilaan in onbruik, en wordt er overgegaan op verlichting met batterijtjes, al dan niet oplaadbaar. Maar tot aan de oorlog en zelfs even daarna werd het benodigde licht aan het stalen ros geleverd door een carbidlamp, of in ons dialect, de 'kerbuurlamp'

Men vindt deze onopvallende voorwerpen nog wel op een rommelmarkt, maar destijds waren het gewone gebruiksvoorwerpen, geen sierstukken. Men kende ze als gewone lantaarn, maar als fietsverlichting zijn ze het langst in gebruik gebleven en waarschijnlijk ook het vaakst verwenst.

Een verlichting aan de fiets was reeds heel vroeg verplicht, waarschijnlijk om de nachtelijke voetgangers te beschermen tegen de toch grotere snelheid van de fietser. En men was dan ook verplicht *"bij het vallen van de avond zijne fietslantaarn te ontsteken"*, en dit op straffe van een fikse boete.

De werking van een carbidlamp berust op een eenvoudig principe: gas dat ter plaatse wordt geproduceerd en verbrand wordt voor een spiegel. De brandstof van een carbidlamp was acetyleen, een gas dat vrijkomt wordt wanneer men carbid, (*"kerbuur"*), een verbinding van kalk en koolstof (CaC_2), met water vermengt.

Bij de carbidlamp zat onderaan een potje dat met een schroefdraad aan de lamphouder werd gedraaid. Er achter zat een waterreservoir, en in het voorste gedeelte zat de brander. Dus men vulde enkele blokjes carbid in het potje, wat water in het reservoir, draaide het kraantje open waardoor er water door een slangetje op het carbid vloeide. Er ontstond gas dat men met een lucifer in de brander kon ontsteken. Aan de meeste lampen kon men de toevoer van water regelen: hoe meer water hoe meer gas er ontstond en hoe groter de vlam brandde. Honderd gram carbid kon bijna 30 liter acetyleengas ontwikkelen.

Dat aansteken was niet een zo voor de handliggende bezigheid, en ging vaak gepaard met de nodige *"godver's"* en *"nonde, nonde"*. Alhoewel het in wezen een eenvoudige operatie was, kon er hierbij van alles fout lopen en voor de nodige ergernis zorgen. Er waren vier voorwaarden voor de werking van een carbidlamp: er moest zich voldoende carbid in het potje bevinden, er moest water in het houdertje zijn, er mocht niks verstopt zijn en de gebruiker moest hoe dan ook lucifers op zak hebben. Het voordeel van dit soort verlichting aan de fiets was, dat ze ook brandde als het vehikel stilstond.

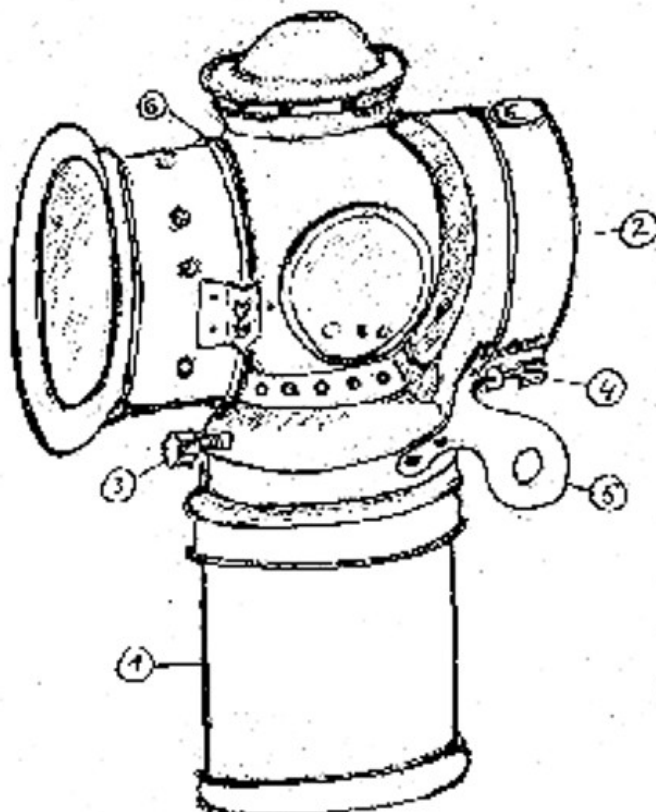
Mogelijkheden voor storingen waren er genoeg. Alleen al het aansteken van de lamp in weer en wind met een toenmalige lucifer zorgde al voor de nodige omhaal. Vaak zat het waterleidinkje verstopt, omdat, wanneer men onderweg was en het water op geraakte, men niet altijd de beschikking had over zuiver water, en werd er vaak in een poel of drinkbak 'getankt' met de nodige onzuiverheden als gevolg. Als de nood groot was, en er was geen andere oplossing, durfde een viespeuk er wel eens in plassen. Soms waren er lekken in

de gastoevoer en vloog het gas buiten de lamp in brand. Kwam daarbij nog dat het carbid uit de lamp vaak 'gepikt' werd door jeugdige belhamels. Want hiermee waren interessante andere dingen te doen.

Een van die dingen was het schieten met carbidpotten. In een goed sluitende oude verfpot met een gaatje in de bodem werd een hoeveelheid carbid en water gedaan en daarna goed gesloten. Men legde de pot op zijn zijkant waarna een brandende lucifer aan het gaatje in de bodem van de pot gehouden werd. Met een luide knal vloog dan het deksel van de pot.

'Kerbuur' kon men kopen bij de fietsenmaker, of waar die niet was, gewoon in de buurtwinkel, die destijds zowat alles verstreekte. Toen in de jaren dertig de dynamo als stroombron algemeen werd voor de fietsverlichting, verdween de 'kerbuurlamp' stilaan uit het straatbeeld. Maar nog lang nadien werden de restjes carbid gebruikt voor knallende potten, of als knalbus tegen spreeuwen onder kerselaars.

Theo Dreesen
©Heemkundige Kring "Utersjank" Opoeteren

Carbidlamp,

tekening naar koperen
carbidlamp uit de
verzameling van M.
Vliegen.

- 1: carbidreservoir,
- 2: waterreservoir,
- 3: regeling gastoevoer,
- 4: regeling watertoevoer,
- 5: bevestigingsoog,
- 6: verbrandingskamer met
spiegel en lens.